

KREŞEVLYAKOVIÇ, Hamdiya
(1888-1959)

Boşnak asıllı tarihçi ve âlim.

17 Eylül 1888'de Saraybosna'da doğdu. Rüşdiyeyi, Ticaret Meslek Okulu'nu (Trgovnačka Škola) ve Öğretmen Okulu'nu (Učiteljska Škola) Saraybosna'da tamamladı. 1912'de aynı şehirdeki bir ilkokulda öğretmenlik görevine başladı. 1918'de I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Saraybosna'daki ekonomik krizden dolayı Saraybosna ilkokulları öğrencileri geçici olarak Vinkovci'ye (Hırvatistan) nakledilince 1919 yılının ortalarına kadar orada ikamet etti ve daha sonra Saraybosna'ya döndü. Önce Ticaret Meslek Okulu'nda, ardından Öğretmen Okulu'nda hoca oldu, burada 1929'un sonuna kadar görev yaptı. Aynı yıl içinde Surdulica'ya (Doğu Sırbistan) gönderilmesi kararına itiraz edip bu görevi kabul etmedi. 1932'de emekliye ayrıldı. 1941'de yeniden Öğretmen Okulu'na hoca olarak tayin edildi. 1945 yılında Saraybosna'daki İkinci Erkek Lisesi'nde (Druga Muška Gimnazija u Sarajevu) hocalığını sürdürdü. 1947'de kurulan Bosna-Hersek Tarihî Eserleri Devlet Koruma Derneği'nin (Zemaljski Zavod za Zaštitu Spomenika Kulture Bosne i Hercegovine) ilmi danışmanı oldu. Buradaki görevi ölümüne kadar devam etti. Çeşitli yerlerde yayımladığı makaleleri dolayısıyla 1939'da Zagreb'deki Yugoslavya İlimler ve Sanatlar Akademisi'nin (Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti-Zagreb [JAZU]) müellif kadrosuna alındı. Böyle bir kadro ilk defa Boşnak asıllı bir müslümana veriliyordu. Bugünkü Bosna - Hersek İlimler ve Sanatlar Akademisi'nin (Akademija Nauka i Umjetnosti Bosne i Hercegovine [ANU BiH]) nüvesi olan ve 1952'de kurulan Bosna-Hersek İlmî Derneği'nin (Naučno Društvo Republike Bosne i Hercegovine) dâimî üyeliğini kazanıp müessesenin başkan yardımcılığı görevini de üstlendi. Ağustos 1959'da Saraybosna'da vefat etti.

Bosna-Hersek tarihiyle ilgili çalışmalar yapan Kreşevlyakoviç, Osmanlı tarihi ve özellikle Saraybosna hakkında eserler kaleme almıştır. Bu konularda arşiv araştırmaları yapması ve Saraybosna Şeriat Mahkemesi sicillerini gözden geçirmesi kendisine bu sahada öncülük rolü kazandırmıştır. Bilhassa muhtelif şehir ve yerleşim birimleri hakkında hazırladığı monografiler o dönemin Bosna-Hersek tarihi için önemlidir. Türkçe ve Almanca da

bilen Kreşevlyakoviç'in ilmi dergilerde 350'yi aşkın makalesi yayımlanmış, *Hrvatska Enciklopedija*'da çeşitli maddeler yazmıştır (Zagreb 1941, I, 8, 105; Zagreb 1942, IV, 395).

Eserleri. *Esnafi i Obrti u Bosni i Hercegovini 1463-1878* (1463-1878 yılları arasında Bosna-Hersek'te esnaf ve zanaatlar) (Zagreb 1935; 2. bs., Sarajevo 1961); *Hamami u Bosni i Hercegovini 1462-1916* (1462-1916 yıllarında Bosna-Hersek'te hamamlar) (Beograd 1937); *Vodovodi i Gradnje na Vodi u Starom Sarajevu* (eski Saraybosna'da su kanalizasyonu ve sular üzerindeki tesisler) (Sarajevo 1939); *Kapetanije u Bosni i Hercegovini* (Bosna-Hersek'teki kaptanlıklar) (Sarajevo 1954, 1982); *Hanovi i Karavansaraji u Bosni i Hercegovini* (Bosna-Hersek'teki hanlar ve kervansaraylar) (Sarajevo 1957); *Vojno-Geografski Opis Bosne Pred Dubički Rat od 1785. Godine* (1785'teki Dubica savaşıdan önce Bosna'nın askerî-coğrafi durumu) (Sarajevo 1957; Hamdiya Kapidžić ile birlikte); *Esnafi i Obrti Starom Sarajevu* (eski Saraybosna'da esnaflar ve zanaatlar) (Sarajevo 1958); *Travnik u Prošlosti 1464-1878* (1464-1878 yılları arasında Travnik'in geçmişi) (Travnik 1961; Derviş Korkut ile birlikte); *Sarajevo za Vrijeme Austro-Ugarske Uprave (1878-1918)* (1878-1918 yıllarında Avusturya-Macaristan idaresinde Sarajevo; Sarajevo 1969).

Bunların dışında daha az hacimdeki bazı eserleri de şunlardır: *Kratak Pregled Hrvatske Knjige u Herceg-Bosni od Najstarijih Vremena do Danas* (en eski dönemlerden günümüze kadar Hersek-Bosna'da Hırvatça eserlere kısa bir bakış) (Sarajevo 1910, 1912, 1914); *Štamparije u Bosni za Turskog Vremena 1529-1878* (1529-1878 yılları arasında Türk döneminde Bosna'daki matbaalar) (Zagreb 1920); *Zemljopis Trgovine i Prometa za Trgovačke Škole* (Ticaret Meslek okulları için ticaret ve kâr zemini; Sarajevo 1924, 1927); *Husein Kapetan Gradaš čević-Zmaj od Bosne. Uz 100 Godišnjicu Njegovog Pokreta* (Hüseyin Kaptan Gradašević-Bosna kahramanı. Hareketinin 100. yıl dönümü; Sarajevo 1931); *Dževdet Pašina Pisma o Bosni iz 1864 Godine* (1864 yılına ait Bosna hakkındaki Cevdet Paşa'nın mektupları) (Sarajevo 1932); *Bitka pod Banjom Lukom 4. VIII. 1737* (4 Ağustos 1737'de Banyaluka savaşı) (Sarajevo 1939); *Čengici-Prilog Proučavanju Feudalizma u Bosni i*

Hercegovini (Çengiç Beyleri – Bosna-Hersek'teki feodalizm araştırmaları) (Sarajevo 1959; trc. İ. Eren, İstanbul 1960).

Kreşevlyakoviç'in ölümünün 30. yıl dönümü münasebetiyle söz konusu eserlerle çeşitli dergi ve gazetelerdeki makalelerinin büyük bir kısmı Avdo Sućeska ve Enes Pelidija tarafından baskıya hazırlanmış ve *Kreševljakovič Hamdija-Izabrana Djela I-IV* adı altında Saraybosna'da Biblioteka Kulturno Nasljeđe serisi içerisinde neşredilmiştir (Veselin Masleša, Sarajevo 1991).

BİBLİYOGRAFYA :

Alija Bejtić, "Kreševljakovič Hamdija", *Sveznadar*, Zagreb 1954, s. 362; Hamid Begić, "Kreševljakovič Hamdija", *Leksikon Pisaca Jugoslavije*, Novi Sad 1987, III, 426; A. Sućeska-Enes Pelidija, *Kreševljakovič Hamdija-Izabrana Djela*, Sarajevo 1991, I, 5-17; IV, 297-328; Enes Pelidija, "Hamdija Kreševljakovič o Svojjm Uzorima, Prijatejima i Saradnicima", *Istorijski Zbornik*, X/10, Banja Luka 1989, s. 189-193; Mahmud Traljić, *Istaknuti Bošnjaci*, Sarajevo 1998, s. 168-177; a.mlf., "Hamdija Kreševljakovič", *Bilten Društva Bibliotekara Bosne i Hercegovine*, V/7, Sarajevo 1959, s. 124-126; Kasim Gujić, "Hamdija Kreševljakovič, Bitka pod Banjom Lukom 4. VIII. 1737", *Obzor*, LXXVI/244, Sarajevo 1936, s. 244; Alija Nametak, "Naš Akademik", *Novi Behar*, XIII, 1/6, Sarajevo 1940, s. 17; a.mlf., "Merhum Hamdija Kreševljakovič", *Glasnik VIS*, sy. 10-12 (1959), s. 497-503; Edhem Mulabdić, "Hamdija Kreševljakovič, Član Jugoslavenske Akademije Znanosti i Umjetnosti u Zagrebu", *Novi Behar*, XIII, 1/6 (1939-40), s. 19-20; Muhamed Hadžijahić, "Pabirci iz Života i Rada Hamdije Kreševljakoviča", a.e., XIII, 1/6 (1939-40), s. 31-35; "Bibliografija Štampanih Radova Hamdije Kreševljakoviča", *Naše Starine*, VI, Sarajevo 1959, s. 11-20; Hamdija Kapidžić, "Hamdija Kreševljakovič", *Godišnjak Istorijskog Društva Bosne i Hercegovine*, X, Sarajevo 1959, s. 413-418; A. Babić, "Hamdija Kreševljakovič", *Radovi Naučnog Društva NR Bosne i Hercegovine*, XIII, Sarajevo 1960, s. 5-9; Seid Mustafa Traljić, "Hamdija Kreševljakovič", *Istorijski Zbornik*, sy. 1-4, Zagreb 1960, s. 337-340; D. Đuričković, "Hamdija Kreševljakovič kao Književni Istoričar", *Godišnjak Instituta za Jezik i Književnost*, VII, Sarajevo 1978, s. 233-251.

ENES PELIDIJA

KREUTEL, Richard Franz

(1916-1981)

Avusturyalı Türkolog.

Viyana'da doğdu. Viyana Üniversitesi'nin Klasik Filoloji ve Beden Eğitimi bölümlerinde okudu; öğrenciliği sırasında kendi kendine Türkçe öğrendi. Üniversiteyi bitirdiğinde II. Dünya Savaşı'nın baş-

laması üzerine askere alındı. Doğu cephe-
sinde bulundu ve ağır bir hastalığa yaka-
lanması sebebiyle askerî hastahaneye kal-
dırıldı; burada Türkçe'sini ilerletti. İyile-
şince tekrar katıldığı Balkanlar'daki birli-
ğinde Türkiye radyolarında verilen haber-
leri dinlemekle görevlendirildi. Savaşın
sonunda kısa süren bir esaret hayatının
arkasından memleketine dönerek Osmanlı
araştırmalarına yöneldi ve ikinci bir öğ-
renim alanı olarak Viyana Üniversitesi'nde
Türkoloji ve İslâmoloji okudu. 1948'de
*Ewlija Celebis Bericht über die
Botschaftsreise des Qara Mehmed
Pascha nach Wien* (1665) başlıklı teziyle
doktor unvanı aldı. 1957 yılına kadar Vi-
yana Üniversitesi'ne bağlı Orientalisches
Institut'ta asistanlık yaptı; bu arada ilmi
çalışmaları için üç yıllığına Türkiye'de bu-
lundu. Daha sonra üniversiteden ayrılarak
Dışişleri Bakanlığı'nda diplomat olma-
yı tercih etti ve önce Avusturya'nın İran'da-
daki, 1959'da da Afganistan'daki büyü-
kelçiliklerinde görev aldı. 1971'de Kâbil
maslahatgüzarlığına tayin edildi ve 1973'te
kralın devrilmesine, 1978'de komünist
ihtilâline ve 1979'da Ruslar'ın ülkeyi iş-
gallerine şahit olduktan sonra 29 Ekim
1981'de Kâbil'de geçirdiği bir kalp krizi
sonucu öldü.

Ölümünden bir yıl önce bilim ve sanat
alanındaki çalışmalarından dolayı "Viyana
şeref madalyası" ödülüne lâyık görülen
Kreutel'in ilmi çalışmalarını, Joseph von
Hammer-Purgstall geleneği çerçevesinde
Osmanlı kurum ve kültür tarihi araştı-
rmaları teşkil eder. Ona göre Osmanlılar
üzerinde çalışan bir âlimin görevi Türkçe,
Arapça veya Farsça yazılmış Osmanlı tari-
hi kaynaklarını filolojik metin tenkidine
tâbi tutmak, yayımlamak ve tercüme
ederek bu diileri bilmeyen ilgililerin hiz-
metine sunmaktır (Kreutel – Teply, s. 15-
16). Bu çerçevede 1955 yılından itibaren
"Osmanische Geschichtsschreiber" başlı-
ğıyla neşrine başlanan ve çoğunluğu, Os-
manlılar'ın Avusturya-Macaristan sefer-
leriyle ve Viyana kuşatmalarıyla ilgili hâ-
tîrat ve vekâyi'nâme türü eserlerin dip-
notlu tercümelerinden oluşan serinin sek-
zinci cildini kendisi hazırlamıştır.

Eserleri. 1. *Leben und Abenteuer des
Dolmetschers 'Osmân Ağa: Eine tür-
kische Autobiographie aus der Zeit der
grossen Kriegé gegen Österreich* (Bonn
1954, Hans Griesbach'ın ön çalışmaları
kullanılarak Otto Spies ile birlikte). Os-
manlı diplomatı Tımışvarlı Mütercim Os-

man Ağa'nın otobiyografisinin Almanca
tercümesidir. Eser ayrıca *Der Gefange-
ne der Giauren: Die abenteuerlichen
Schicksale des Dolmetschers 'Osmân
Ağa aus Temeschwar, von ihm selbst
erzählt* başlığıyla "Osmanische Geschich-
tsschreiber" serisinin IV. cildi olarak ya-
yımlanmıştır (Graz-Wien-Köln 1962; trc.
Esat Nermi, *Gävurların Esiri*, İstanbul
1971). 2. *Kara Mustafa vor Wien: Das
Tagebuch der Belagerung Wiens,
verfasst vom Zeremonienmeister der
Hohen Pforte* (Graz-Wien-Köln 1955,
1960, 1966; München 1967, 1976). "Os-
manische Geschichtsschreiber" serisinin
I. cildi olarak neşredilen kitap, Merzifonlu
Kara Mustafa Paşa'nın Viyana Kuşatma-
sı'nı anlatan yazarı belirsiz *Vekâyi-i Beç*
adlı eserin çevirisidir (kitabın iki Türkçe
tercümesi vardır: Esat Nermi, *Devlet-i
Aliyye Teşrifatçıbaşısı Ahmet Ağa'nın Vi-
yana Kuşatması Günlüğü*, İstanbul 1970,
1998; Müjdat Kayayerli, *Viyana Önlerinde
Kara Mustafa Paşa*, İstanbul 1994). Kitap,
Karl Teply tarafından konuyla ilgili diğer
bazı çalışmaların tercümelerinin de ilâ-
vesiyle büyük ölçüde genişletilerek *Kara
Mustafa vor Wien 1683 aus der Sicht
türkischer Quellen* adıyla yeniden ya-
yımlanmıştır (Graz-Wien-Köln 1982). 3. *Im
Reiche des Goldenen Apfels: Des
türkischen Weltenbumlers Ewlijâ Çe-
lebi denkwürdige Reise in das Giauren-
land und in die Stadt und Festung
Wien anno 1665* (Graz-Wien-Köln 1957,
1963; Erich Prokosch ve Karl Teply tarafın-
dan genişletilmiş baskısı 1987). "Osma-
nische Geschichtsschreiber" serisinin II.
cildi olarak neşredilen eser Kreutel'in
doktora tezinin basılmış hali olup Ewliya
Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sinin Avusturya
ve Viyana ile ilgili kısımlarının Alman-
ca'ya tercümesidir. 4. *Vom Hirtenzelt
zur Hohen Pforte. Frühzeit und Auf-
stieg des Osmanenreiches nach Chronik
'Denkwürdigkeiten und Zeitläufte
des Hauses 'Osmân vom Derwisch Ah-
med, genannt 'Aşık-Paşa-Sohn* (Graz-
Wien-Köln 1959, 1971). "Osmanische Ge-
schichtsschreiber" serisinin III. cildi olan
eser Aşıkpaşazâde'nin *Menâkıb-ı Âl-i
Osmân* adlı eserinin Almanca'ya çevirisidir.
5. *Osmanisch-türkische Chrestoma-
thie* (Wiesbaden 1965). 6. *Zwischen
Paschas und Generälen: Bericht des
'Osmân Ağa aus Temeschwar über die
Höhepunkte seines Wirkens als Di-
wandolmetscher und Diplomat* (Graz-
Wien-Köln 1966, Friedrich Kornauth ile bir-

likte). "Osmanische Geschichtsschreiber"
serisinin V. cildi olarak yayımlanmıştır. 7. *Leben und Taten der türkischer Kai-
ser: Die anonyme vulgärgriechische
Chronik Codex Barberinianus Graecus
111* (Graz-Wien-Köln 1971). "Osmanische
Geschichtsschreiber" serisinin VI. cildi
olan eser yazarı bilinmeyen, fakat "Yu-
nanlı Berberinianus Metni" diye tanınan
Yunanca bir kroniğin Almanca tercüme-
sidir; I. Murad'dan Yavuz Sultan Selim dö-
nemine kadarki padişahların hayatını an-
latır. 8. *Der fromme Sultan Bayezid:
Die Geschichte seiner Herrschaft
(1481-1512) nach den altosmanischen
Chroniken des Oruç und des Anony-
mus Hanivaldanus* (Graz-Wien-Köln
1978). "Osmanische Geschichtsschreiber"
serisinin IX. cildi olan kitap II. Bayezid'in
hayatına dair iki eserin tercümesinden
oluşturmaktadır. İkinci kısmın Türkçe ter-
cümesi Necdet Öztürk tarafından yapılmıştır
(*Haniwaldanus Anonimi'ne Göre
Sultan Bayezid-i Veli [1481-1512]*, İstan-
bul 1997). 9. *Die Autobiographie des
Dolmetschers 'Osmân Ağa aus Teme-
schwar* (Cambridge 1980). Daha önce Al-
manca çevirisini yayımladığı Tımışvarlı
Mütercim Osman Ağa'nın otobiyografisi-
nin Londra British Library'de bulunan
(MS, Or., nr. 3213) Türkçe yazmasının tah-
kikli neşridir. 10. *Der Löwe von Teme-
schwar: Erinnerungen an Ca'fer Pas-
cha den Älteren, aufgezeichnet von
seinem Siegelbewahrer 'Alî* (Graz-
Wien-Köln 1981, Karl Teply ile birlikte).
"Osmanische Geschichtsschreiber" seri-
sinin X. cildi olan eser, Tımışvar muhafızı
Koca Câfer Paşa'nın mühürdarı Ali'nin
kaleme aldığı *Târîh-i Vak'anâme-i Ca'-
fer Paşa* adlı eserin tercümesidir.

Çeşitli ansiklopedilerle dergilerde bir-
çok makalesi ve kitap tanıtım yazısı çıkan
Kreutel'in makalelerinden bazıları şunlar-
dır: "Ein zeitgenössischer Plan zur zweiten
Belagerung Wiens" (WZKM, 52 [1953], s.
212-228); "Beiträge zur Textinterpretation
der Menâqyb-y Sulţân Bâjezid Hân b.
Meĥmed Hân" (*Der Islam*, 47 [1971], s.
285-288); "Ein Kirchenraub in Selânîk"
(WZKM, 69 [1977], s. 73-90).

BİBLİYOGRAFYA :

R. F. Kreutel – K. Teply, *Kara Mustafa vor
Wien 1683 aus der Sicht türkischer Quellen*,
Graz 1982, s. 15-16, 18, 320-328; K. Teply,
"Richard F. Kreutel", *Isl.*, LIX/2 (1982), s. 191-
194; K. Kreiser, "Richard F. Kreutel", *Südost-
Forschungen*, XLI, München 1982, s. 353-354.

